

СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

ВНУКОВА НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, професор Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
ORCID 0000-0002-1354-4838

УДК 334.76(477):005.591.6

DOI 10.37772/2518-1718-2024-4(48)-8

КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ¹

У статті відзначено, що одним з пріоритетних напрямів інноваційного розвитку в ЄС є реалізація кластерної політики. Саме інноваційна складова відіграє основну роль у формуванні кластерів і забезпеченні їх розширення. У особливий правовий період воєнного стану за рахунок накладання глобальних змін посилюються виклики, які суттєво впливають на прискорення перетворень у інноваційному процесі і пріоритетність виконання завдань кластерної політики. Необхідно встановити зміни у напрямках кластерної політики для інноваційного розвитку під дією глобальних викликів. Метою дослідження є визначення загальних засад забезпечення реалізації кластерної політики щодо інноваційного розвитку в умовах глобальних викликів. Із досвіду Європейської Комісії визначено сутність кластерів та їх розповсюдження в ЄС, наявність європейських кластерів за результатами Кластерної панорами ЄС корелює з більш відчутною інноваційною поведінкою. Новий документ КМУ серпня 2024 року щодо Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року визначає як другу стратегічну ціль сприяння інноваційному розвитку, цифровій трансформації та «зеленому переходу», що і передбачає формування нового укладу економіки. Для посилення значення кластерів у інноваційному розвитку підприємств представники Української Ради Бізнесу та Українського кластерного альянсу 2024 року об'єдналися у спільному проєкті «Модель сучасної екосистеми інновацій». Для вимірювання зацікавленості темами кластерна політика, кластер, інноваційний процес і інноваційний розвиток використано пошукову систему Google Trends на різні дати і у різні часові періоди, що показало знижений попит на тему інновацій. Розглянуте завдання із визначення зміни у напрямках кластерної політики для інноваційного розвитку під дією глобальних викликів свідчить про нагальну необхідність розробки заходів для суттєвого просування змін і додаткового державного регулюючого втручання для впровадження європейських підходів до формування кластерів, що вплине на інноваційний розвиток.

Ключові слова: кластер, кластерна політика, інноваційний розвиток, пошукова система Google Trends, глобальні виклики

Постановка проблеми. Одним з пріоритетних напрямів інноваційного розвитку в ЄС є реалізація кластерної політики [1]. Саме інноваційна складова відіграє основну роль у формуванні кластерів і забезпеченні їх розширення. Інноваційний процес розглядається як системний процес створення, розповсюдження та застосовування нововведення, а

також як процес уведення нових змін у середовищі, де повстає життєвий цикл інновацій [2]. В особливий правовий період воєнного стану за рахунок накладання глобальних змін посилюються виклики, які суттєво впливають на прискорення перетворень у інноваційному процесі і пріоритетність виконання завдань кластерної політики [3]. Необхідно встано-

¹ Статтю підготовлено у межах фундаментальної теми «Правове забезпечення інноваційного процесу в умовах глобальних викликів», № 0120U104786, 2024 р.

вити зміни у напрямках кластерної політики для інноваційного розвитку під дією глобальних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями здійснений аналіз сучасного стану інноваційного розвитку України в оцінці світових рейтингів, співставлено отримані результати із задекларованими цілями та визначення ступені їх відповідності [4]. Відзначено загрози низької частки у ВВП витрат на наукові дослідження і розробки для економіки. Зроблено висновок, що парадокс інноваційного розвитку України полягає у нестійкості позиції країни на шляху до нього та невідповідності результатів цього розвитку задекларованим рішенням, а також у відсутності механізмів управління, персональної відповідальності за їх здійснення, інколи програм щодо реалізації, і, як наслідок, у відсутності очікуваних результатів. Науковці вважають, що перехід на інноваційну модель розвитку має ґрунтуватися на селективно-пріоритетному принципі визначення конкретних інновацій в умовах забезпечення державної підтримки науки, її концентрації на ключових напрямках наукових досліджень [4]. Стосовно перспектив розвитку технологічного процесу дослідники встановили, що в нашій країні інноваційний процес має дещо обмежений характер, оскільки більшість підприємств орієнтується не на розроблення новаций, а на придбання нових технологій, готової конструкторської документації на продукцію [2]. Отже, з урахуванням трансформацій як індустріальної, так і інформаційної та цифрової сфери [5] потрібен пошук інструментів для можливого прискорення інноваційного процесу [6]. Загальний світовий досвід пропонує для цього кластерну модель [7]. Виклики воєнного стану вплинули на визначення в ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України пріоритетних стратегічно орієнтованих кластерів економічного розвитку з певною спеціалізацією щодо військово-технічного забезпечення, машинобудування, інформаційно-комунікаційних технологій та ін. [7]. Інші дослідники вважають, що за рахунок інноваційності, розвитку взаємодопомоги, поєднання кооперації з конкуренцією та поширення обміну інформацією, знаннями, ноу-хау досягається ефективність кластерного механізму [8]. За наявності глобальних викликів саме учасники кластера, використовуючи можливості здійснення внутрішньої спеціалізації і стандартизації, скорочення трансакційних витрат на впровадження інновацій одержують додаткові конкурентні переваги, що має важливе значення для інноваційного розвитку під час воєнного стану при обмеженості ресурсів і невизначеності ситуацій. Інноваційні передумови формування кластерів проаналізовано у спільній українсько-польській монографії, присвяченій кластерній політиці [9]. Особли-

вістю дослідження є визначення можливостей використання досвіду Європейського Союзу (далі – ЄС) для посилення кластерної політики в Україні. Між тим питання всебічного аналізу сфери взаємовпливу кластерної політики ЄС і інноваційного процесу в умовах невизначеності і глобальних викликів не досліджувались. Стан інноваційного розвитку під час воєнного стану з одного боку у певних сферах пришвидшився, але все ще залишається недостатнім рівень захисту і управління інтелектуальною власністю, з іншого боку, наявні інструменти стимулювання інноваційного процесу, розвитку дослідницької інфраструктури, яка через інтеграцію у мережі Європейських дослідницьких інфраструктур могла б сприяти посиленню взаємодії суб'єктів у становленні і розвитку кластерів [10]. Група дослідників [11] обґрунтувала, що кластери мають значний потенціал саме на регіональному рівні, де усталені територіально-галузеві зв'язки можуть стати основою ефективної економічної інтеграції. В дослідженні виявлено, що міжнародний досвід підтверджує ефективність кластерної політики у підвищенні конкурентоспроможності та залученні інвестицій, що є особливо актуальним для України в умовах нових економічних викликів. Ґрунтуючись на аналізі міжнародних кластерних моделей виділено основні моделі державного стимулювання розвитку кластерів: пряме державне фінансування інноваційних розробок у межах кластерів; податкові та митні пільги та преференції для підприємств кластеру, а також для наукових установ; захист інтелектуальної власності; надання пільгових кредитів для реалізації інноваційних проєктів; використання дотаційного механізму для стимулювання науково-дослідних робіт; використання коштів фондів впровадження інновацій; консалтингова підтримка; стимулювання розвитку кадрового потенціалу [11].

Мета статті – визначити засади забезпечення реалізації кластерної політики щодо інноваційного розвитку в умовах глобальних викликів.

Виклад основного матеріалу. Із досвіду Європейської Комісії, яка характеризує кластери як пов'язані групи компаній, розташовані поблизу одна від одної та які мають достатній масштаб для розвитку, вважається, що саме кластеризація є драйвером інноваційного процесу, який може вплинути на створення нових робочих місць (на кластери припадає майже 25% загальної зайнятості в ЄС) за рахунок синергії реєстрації більшої кількості міжнародних торгових марок і патентів [1], до яких можуть долучитися суб'єкти господарювання з України, зокрема, під час релокації бізнесу в умовах воєнного стану. Перспективним для інноваційного процесу є створення нових бізнес-можливостей для МСП для їх інтегрування у європейські та глобальні стратегічні

ланцюги створення вартості, які є підґрунтям для сталого інноваційного процесу.

Наявність європейських кластерів за результатами Кластерної панорами ЄС [12] корелює з більш відчутною інноваційною поведінкою, економічною продуктивністю і результатами працевлаштування на рівні підприємств, підвищенням їх стійкості, що важливо для відповіді на глобальні виклики у сфері інновацій, які, зокрема, посилені воєнним станом в Україні. Країна знаходиться в перехідному процесі – від деіндустріалізації, до нового економічного укладу, що визначено у Національній економічній стратегії, прийнятій КМУ 2021 року [13], але процес її виконання є загальмованим під час воєнного стану. Перспективним щодо змін є ухвалена у серпні 2024 року КМУ «Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках» [14], де визначено стратегічну ціль 2, як сприяння інноваційному розвитку, цифровій трансформації та “зеленому переходу”, що і передбачає формування нового укладу економіки. Серед першого пріоритету та операційних цілей для реалізації стратегії встановлено необхідність сприяння інноваційній діяльності, що передбачає: встановлення фінансових стимулів для розвитку інновацій, наукової діяльності та інноваційного розвитку; підтримку інноваційних підприємств із високими темпами зростання (стартапів). Важливим є розвиток кластерів; підтримку розвитку інновацій з боку ЄС. сприяння приватному фінансуванню інноваційної діяльності шляхом залучення приватного капіталу для розвитку перспективних проєктів, посилення захисту інтелектуальної власності, підтримку у прийнятті регіональних стратегій смарт-спеціалізації, створення європейських хабів цифрових інновацій (EDIHs) [14]. За даними Українського кластерного альянсу для підтримки кластерного руху допомогу надає ЄС, тільки 2024 року учасники кластерів отримали доступ до нових програм підтримки: 200 інноваційних стартапів та МСП – Seed of Bravery (Український фонд стартапів, 20 М євро), підтримки співпраці українських та європейських кластерів – EU-Ukraine cluster partnership (6 консорціумів, 3 М євро); 12 Європейських Цифрових Інноваційних Хабів (4,5 М євро) [15]. Український кластерний альянс вважає слабкою координацію та відсутність стратегічного фокусу на ключових викликах, він зосереджений на підвищенні ефективності реакції кластерів разом з іншими бізнес-спільнотами на нові та старі виклики.

Для посилення значення кластерів у інноваційному розвитку підприємств представники Української Ради Бізнесу та Українського кластерного альянсу 2024 року об'єдналися у спільному проєкті «Модель

сучасної екосистеми інновацій», пілотний етап якого реалізується за підтримки Вінницького кластеру приладобудування та автоматизації [16]. Дослідницька складова проєкту виконується науковцями КНУ ім. Т. Шевченка, які використовують інструментарій моделювання складних систем. Забезпечення безперервного інноваційного розвитку екосистеми інновацій досягається мережевою взаємодією державних органів, підприємств, науково-дослідних установ та організацій розвитку бізнесу, спрямованої на підвищення конкурентоздатності через стимулювання розробки та впровадження передових технологій, оптимізації виробничих процесів та посилення кооперації між усіма учасниками. Сценарні розрахунки дозволяють розробити актуальну модель екосистеми інноваційного розвитку України на основі ефективного використання науково-технологічного та економічного потенціалу регіонів країни [16].

Для вирішення завдання щодо забезпечення кластерної політики у стимулюванні інноваційного процесу в сучасних умовах глобальних викликів автором використано пошуковий сервіс Google Trends, який визначає пошукову активність користувачів глобальної мережі щодо певної теми в різних регіонах світу в відмінні часові періоди [17]. Особливістю цього інструменту Google є можливість оцінки актуальності тих процесів, які відбуваються на певній території для прийняття тих чи інших рішень, надання користувачам кількісних та якісних показників рівня запиту за 100 бальною шкалою до загальної суми запитів. Початок аналізу автор здійснив через пошуковий запит у Google Trends на 01 квітня 2024 року тем «інноваційний процес» і «кластер» в Україні за часовий період останні 12 місяців тобто за часовий проміжок воєнного стану. Результати вимірювання наступні: зацікавленість темою «інноваційного процесу» є надзвичайно низькою, але статистично значимою, між тим вона почала зростати з березня 2024 року. Серед регіонів виділено три: Вінницька, Сумська і Київська область. Зацікавленість темою кластерів є значно вищою і стабільною, вона проявляється у всіх регіонах України. При порівнянні тем «кластер» і «інноваційний процес» співвідношення у балах 64:2. Такий великий розрив у попиті на тему інноваційного процесу і кластерів потребує додаткового дослідження [5].

При продовженні аналізу на 15 червня 2024 року за пошуковим запитом у Google Trends тем «кластерна політика», «інноваційний процес» вирішено здійснити за останні п'ять років для виявлення змін. Результати зацікавленості цими темами на цьому відрізку часу показали, що пошуковий попит на тему кластерної політики є низьким, за період воєнного стану він був статистично значимим тільки у серпні 2022 року. Щодо теми інноваційного процесу най-

більший інтерес до нього був у квітні 2020 року. Під час воєнного стану він є надзвичайно низьким. Між тим у регіональному розподілі виділяється Дніпро, місто Київ і Київська область, а також Львівський та Харківський регіони, отже, промислові найбільш кластеризовані території [3].

На 05 вересня 2024 року дослідження продовжено і визначено рівень зацікавленості темами кластерної політики, кластеру та інноваційного процесу і інноваційного розвитку за останній рік. Відзначається, що інтерес до теми кластерної політики майже відсутній, єдиний сплеск протягом року встановлено у червні 2024 року, але щодо теми кластеру попит стабільно високий на рівні 60 балів за 100 бальною шкалою з невеликим падінням у кінці серпня 2024 року. Тема інноваційного процесу інтересу не викликала протягом року, а тема інноваційного розвитку мала певну волатильність, крім того, її рівень статистичної значимості дозволив виділити регіони, які стали лідерами в цьому: це Закарпатська та Івано-Франківська області і м. Київ.

Кластери УКА довели, що можуть сприяти розвиткові як своїх членів, так і цілих секторів економіки на регіональному та галузевому рівнях. Українські кластери стають важливими акторами економічної стабільності, драйверами інноваційного розвитку серед підприємств та надійними партнерами влади, територіальних громад і бізнесу у підтримці критичної інфраструктури та критичних галузей, а також у плануванні програм відновлення [15]. Мережа інноваційних кластерів також може розглядатися державою як пріоритетний елемент у вдосконаленні відповідних національних політик, промислової, цифро-

вої, інноваційної, регіональної та смарт-спеціалізації [15].

Висновки. Розглянуте завдання із визначення зміни у напрямках кластерної політики для інноваційного розвитку під дією глобальних викликів свідчить про нагальну необхідність розробки заходів для суттєвого просування змін і додаткового державного регулюючого втручання для впровадження європейських підходів до формування кластерів, які мають позитивно вплинути як на інноваційний процес, так і інноваційний розвиток.

Проведені дослідження показали недостатній рівень зацікавленості темою кластерної політики, інноваційного процесу. Для прискорення трансформаційних змін та скорочення витрат на інформаційні ресурси у інноваційному процесі пропозицією є встановлення пріоритетності перетворень у тих галузях, які будуть мати найбільший попит, визначений інструментами Google під дією глобальних викликів під час воєнного стану.

Враховуючи значення кластерів у прискоренні інновацій у визначених технологічних сегментах, країни встановлюють своє місце та позиціонування з урахуванням глобальних викликів. Кластерні ініціативи можуть стати важливим фактором підтримки інноваційних змін, особливо щодо цифровізації. Для національного рівня в Україні потрібно стимулювати інноваційний розвиток з використанням міжнародного досвіду ЄС, паралельно створюючи кластери. Це дозволить суттєво покращити позиції країни під час воєнного стану, зокрема, для суттєвих технологічних перетворень оснащення збройних сил.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cluster policy : European Commission URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/cluster-policy_en.
2. Мельник І. Ю., Бояринова К. О. Інноваційний процес: наукові підходи та проблеми реалізації Актуальні проблеми економіки та управління. 2012. №. 6. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/1c85e651-3a00-485a-b70a-7f52cafb4f2/content>.
3. Внукова Н. М. Забезпечення реалізації кластерної політики для стимулювання інноваційного процесу в умовах невизначеності воєнного стану. *Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної трансформації* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (20 червня 2024 р., м. Хмельницький – м. Херсон). – Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2024. С. 286-289. ISBN 978-617-8187-23-1 URL: https://kntu.net.ua/ukr/content/download/117218/657389/file/Financial_Instruments_for_Sustainable_State_Development_in_the_Conditions.pdf.
4. Mamchur V. & Studinska G. The paradox of innovative development of Ukraine. *Socio-Economic Problems and the State*. 2024. Vol. 30, No. 1, pp. 65-74. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2024/24mvairu.pdf>.
5. Внукова Н.М. Інформаційні технології у визначенні значення кластерів у інноваційному процесі в особливий правовий період воєнного стану *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. / М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2024. С.129-130. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ETZJTfDIogFMWPt6ZBEuY1erlplddzW1/view>.
6. Інноваційні проекти: фінансова і консультаційна підтримка. Керівництво для суб'єктів інноваційної діяльності / за ред. С. В. Глібка та С. О. Шкуракова. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. 24 с.

7. Редзюк Є. В. Формування конкурентоспроможних кластерів України в умовах глобальних викликів. Стратегія економічного розвитку України. 2023. Вип. 53. С. 63–77. URL: <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.53.063.077>.
8. Дегтяр, А. О., Пивоваров, О. В. Формування альтернативних механізмів державного управління розвитком медичного страхування на основі кластерів. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2013. № 2 (42). С. 53-57. URL: http://www.pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2013/11.pdf.
9. Reviewers: A. Bolewski, G. Ślusarz, V. Dergachova, Cluster Policy of Innovative Development of the National Economy: Integration and Infrastructure Aspects : monograph / under the editorship of professor Svitlana Smerichevska. Poznań: Wydawnictwo naukowe WSPIA, 2020. 382 pages. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/31413/78/monograph.pdf>.
10. Внукова Н. М. Економіко-правове забезпечення розвитку дослідницької інфраструктури у кластерній політиці. *Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України. Вип.: «Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди» за матеріалами Інтернет-конференції (м. Харків, 28 лютого 2024 року) / за ред. С. В. Глібка, А. М. Любичч. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. С.5-13. URL: https://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2024/02/conf_28.02.2024.pdf 10.*
11. Літвінов Д. О., Шалений В. А. Впровадження кластерних моделей територіально-галузевої організації виробництва: іноземний та вітчизняний досвід. *Журнал «Наукові інновації та передові технології». Серія Економіка*. 2024. №9 (37) С. 683-694. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9\(37\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9(37)).
12. Franco Susana, Murciego Asier, Salado Juan Pablo, Eduardo Sisti, James Wilson, European Cluster Panorama 2021 *Leveraging clusters for resilient, green and digital regional economies*. 2021. European Commission P.116. URL: https://clustercollaboration.eu/sites/default/files/2021-12/European_Cluster_Panorama_Report_0.pdf.
13. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова КМУ від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> 13.
14. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках: розпорядження КМУ від 30 серпня 2024 р. № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text> 14.
15. Розбудова потужних індустріальних екосистем в Україні. Версія 2, серпень 2024. URL: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/building-strong-industrial-ecosystems-ua/>.
16. Екосистема інновацій – новий пріоритет співпраці бізнесу, науки і держави: Український кластерний альянс, 2024. URL: <https://www.clusters.org.ua/news/innovation-ecosystem/>.
17. Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>.

REFERENCES

1. Cluster policy: European Commission. Retrived from: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/cluster-policy_en.
2. Melnyk, I.Yu. & Boyarynova, K. O. (2012). Innovation process: scientific approaches and problems of implementation *Actual problems of economy and management*, 6. Retrived from: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/1c85e651-3a00-485a-b70a-7f52caffb4f2/content> [in Ukrainian].
3. Vnukova, N. M. (2024). Ensuring the implementation of a cluster policy to stimulate the innovation process in conditions of uncertainty of martial law. *Financial instruments of sustainable development of the state in conditions of systemic economic transformation: Proceedings of the III International. science and practice conf.* (pp. 286-289). Kherson: Vyshemirsky V.S. Book Publishing House. ISBN 978-617-8187-23-1. Retrived from: https://kntu.net.ua/ukr/content/download/117218/657389/file/Financial_Instruments_for_Sustainable_State_Development_in_the_Conditions.pdf [in Ukrainian].
4. Mamchur, V. & Studinska, G. (2024). The paradox of innovative development of Ukraine. *Socio-Economic Problems and the State*, Vol. 30, no. 1, pp. 65-74. DOI: 10.33108/sepd [in Ukrainian].
5. Vnukova, N.M. (2024). Information technologies in determining the importance of clusters in the innovation process in the special legal period of martial law. *Information technologies in culture, art, education, science, economy and business: Proceedings of the IX International scientific and practical conference* (pp. 129-130). Kyiv. National University of Culture and Arts. Retrived from: <https://drive.google.com/file/d/1ETZJTfDIogFMWPt6ZBEuYierlplddzW1/view> [in Ukrainian].

6. Hlibko, S. V. & Shkurakova, S. O. (Eds.). (2023). *Innovative projects: financial and consulting support. Guide for subjects of innovative activity*. Research Institute PZIR National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].
7. Redziuk, E. V. (2023). Formation of competitive clusters of Ukraine in the conditions of global challenges. *Strategy of economic development of Ukraine*, 53, 63–77. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.53.063.077> [in Ukrainian].
8. Degtyar, A. O. & Pivovarov, O. V. (2013). Formation of alternative mechanisms of state management of the development of health insurance on the basis of clusters. *State and regions*. Series: State Administration, 2 (42), 53–57. Retrived from: http://www.pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2013/11.pdf [in Ukrainian].
9. Reviewers: A. Bolewski, G. Ślusarz, V. Dergachova, Cluster Policy of Innovative Development of the National Economy: Integration and Infrastructure Aspects : monograph / under the editorship of professor Svitlana Smerichevska. Poznań: Wydawnictwo naukowe WSPIA, 2020. 382 pages. Retrived from: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/31413/78/monograph.pdf>.
10. Vnukova, N.M. (2024). Economic and legal support for the development of research infrastructure in cluster policy. *Collection of scientific works of the Research Institute PZIR of the National Academy of Sciences of Ukraine. Issue: "Actual issues of the development of scientific and research infrastructure in the war and post-war periods": Proceedings of the Internet conference* (pp. 5–13). Kharkiv: Research Institute PZIR National Academy of Sciences of Ukraine. Retrived from: https://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2024/02/conf_28.02.2024.pdf 10.
11. Litvinov, D.O. & Shaleny, V.A. (2024). Implementation of cluster models of territorial and sectoral organization of production: foreign and domestic experience. *Scientific Innovations and Advanced Technologies. Economy series*, 9 (37), 683–694. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9\(37\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9(37)) [in Ukrainian].
12. Franco, S., Murciego A., Salado, J. P., Sisti E. & Wilson J. *European Cluster Panorama 2021 Leveraging clusters for resilient, green and digital regional economies*. European Commission. Retrived from: https://clustercollaboration.eu/sites/default/files/2021-12/European_Cluster_Panorama_Report_0.pdf.
13. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the National Economic Strategy for the period until 2030, No. 179 (2021, March 3). Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text13> [in Ukrainian].
14. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Strategy for the recovery, sustainable development and digital transformation of small and medium-sized enterprises for the period up to 2027 and the approval of the operational plan of measures for its implementation in 2024-2027, No. 821 (2024, August 30). Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text14> [in Ukrainian].
15. Ukrainian cluster alliance (2024, August). *Development of powerful industrial ecosystems in Ukraine*. Version 2. Retrived from: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/building-strong-industrial-ecosystems-ua/> [in Ukrainian].
16. Ukrainian cluster alliance (2024). *The innovation ecosystem is a new priority for cooperation between business, science and the state*. Retrived from: <https://www.clusters.org.ua/news/innovation-ecosystem/> [in Ukrainian].
17. *How to use the Google Trends service?* Retrived from: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>.

VNUKOVA NATALIYA

2nd PhD in Economics, Leading researcher of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine,
Professor of the Department of customs affairs and financial services of the Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

CLUSTER POLICY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES

Problem setting. The article notes that one of the priority directions of innovative development in the EU is the implementation of cluster policy. It is the innovative component that plays the main role in the formation of clusters and ensuring their expansion. The innovation process is considered as a systemic process of creating, spreading and applying an innovation, as well as a process of introducing new changes in the environment where the life cycle of innovations arises. In the special legal period of martial law due to the imposition of global changes, the challenges that significantly affect the acceleration of transformations in the innovation process and the priority of fulfilling cluster policy tasks are

intensified. It is necessary to establish changes in the directions of cluster policy for innovative development under the influence of global challenges.

Analysis of recent researches and publications. Mamchur V. & Studinska G. defined the paradoxes of innovative development, carried out an analysis of the current state of innovative development of Ukraine in the assessment of world ratings. E. Redziuk considered the formation of competitive clusters of Ukraine in the conditions of global challenges. Bolewski A., Ślusarz G., Dergachova V. determined the policy of innovative development of national economies, their integration and infrastructural aspects. The experience of foreign and domestic implementation of cluster models of territorial and sectoral organization of production was devoted to research by D.O. Litvinov. &, Crazy V.A. The analysis of these studies shows the increasing relevance of determining the connection between the topics of cluster policy and innovative development.

Purpose of research is to determine the general principles of ensuring the implementation of the cluster policy regarding innovative development in the conditions of global challenges.

Article's main body. From the experience of the European Commission, the essence of clusters and their distribution in the EU has been determined. The presence of European clusters according to the results of the EU Cluster Panorama correlates with more tangible innovative behavior, economic productivity and employment results at the level of enterprises, increasing their sustainability, which is important for responding to global challenges in the field innovations, which, in particular, are strengthened by the state of war in Ukraine. The new document of the CMU of August 2024 regarding the Strategy for the recovery, sustainable development and digital transformation of small and medium-sized enterprises for the period until 2027 defines strategic goal 2 as the promotion of innovative development, digital transformation and "green transition", which involves the formation of a new order of the economy. The Ukrainian Cluster Alliance provided an analysis of the achieved cluster projects in the study on the development of industrial ecosystems in Ukraine, and also focused on the challenges. To strengthen the importance of clusters in the innovative development of enterprises, representatives of the Ukrainian Business Council and the Ukrainian Cluster Alliance of 2024 joined together in the joint project "Model of the Modern Innovation Ecosystem". To measure interest in the topics of cluster policy, cluster, innovation process and innovation development, the Google Trends search engine was used on different dates and in different time periods, which showed a reduced demand for the topic of innovation. Therefore, the network of innovation clusters can be considered by the state as a priority element in the improvement of relevant national policies for innovative development.

Conclusions and prospects for the development. The considered task of determining changes in the directions of cluster policy for innovative development under the influence of global challenges indicates an urgent need to develop measures to significantly promote changes and additional state regulatory intervention for the implementation of European approaches to the formation of clusters, which should positively affect both the innovation process and innovative development in the conditions of martial law and recovery.

Key words: innovative development, cluster, cluster policy, Google Trends search engine, global challenges

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Внукова Н. М. Кластерна політика інноваційного розвитку в умовах глобальних викликів. *Право та інновації*. 2024. № 4 (48). С. 62–68.